

Семенко Н.Ю.

*студентка 2-го курсу ОКР «Магістр» юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА ЯК ПРЕДСТАВНИКА ЗАЯВНИКА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

На сьогодні гарантовану ч.5 ст.55 Конституції України можливість звернення до Європейського суду з прав людини (далі – Європейський Суд, Суд або ЄСПЛ) можна вважати найбільш ефективним механізмом забезпечення права на судовий захист на міжнародному рівні. Особливу роль при цьому відіграє право на професійну правову допомогу, зважаючи на те, що воно є важливою умовою для реалізації усіх інших прав та свобод особи, яка звертається до Європейського Суду.

Відповідно до Регламенту Європейського Суду від 4 листопада 1998 року (далі – Регламент), основною формою діяльності адвоката в Європейському суді є представництво інтересів заявника на всіх стадіях підготовки і розгляду справи. Так, відповідно до правила 36 Регламенту, у справах індивідуального характеру особи, неурядові організації або групи осіб можуть звертатися із заявою про порушення їх прав як особисто, так і через представника. Тобто при зверненні до Суду імперативні вимоги щодо представлення інтересів заявника представником відсутні. Проте, наступні пункти даного правила свідчать про те, що після повідомлення держави-відповідача про надходження заяви до Суду, забезпечення участі заявника представником є обов'язковою умовою. При цьому останнім визнається адвокат, який має дозвіл займатися адвокатською діяльністю в будь-якій із Договірних Сторін і проживає на території однієї з них, чи будь-яка інша особа, кандидатуру якої погоджено з головою палати Суду [1]. Варто зазначити, що, виходячи із аналізу практики Європейського Суду, зазвичай представниками осіб у судовому процесі виступають саме адвокати.

Здійснюючи підготовку заяви до Європейського Суду, адвокатам слід приділити особливу увагу її якості, оскільки від цього залежить ефективність звернення до Суду. У разі, якщо на національному рівні заявник брав участь у судових процесах самостійно або користувався правовою допомогою іншого адвоката, аніж того, який представляє його інтереси у ЄСПЛ, існує велика ймовірність того, що деякі необхідні моменти були упущені, що може негативно вплинути на переконливість аргументів, зазначених у поданій до ЄСПЛ скарзі. Тому, найбільш сприятливою є ситуація, коли представником особи у Європейському Суді виступає адвокат, який вів відповідну справу у всіх інстанціях національних судів, і при цьому враховував потенційні можливості щодо звернення до міжнародних установ. Так, у разі якщо

будь-який зі вжитих на національному рівні способів захисту не знайшов підтримки суду, то його неефективність не відіграє такої ролі, як сам факт його використання. Адже кожне відхилене клопотання, кожне залишене без уваги заперечення тощо, які були представлені суду, служить зміцненню доказової бази, на яку адвокат згодом буде спиратися, якщо його клієнтові буде відмовлено у захисті прав, що гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (далі – Конвенція) та Протоколами до неї [2, с.18].

Зважаючи на те, що Європейський суд щороку відхиляє переважну більшість поданих заяв, навіть не розглядаючи їх по суті, для того, аби забезпечити інтереси заявника на найвищому рівні, адвокату при підготовці звернення до Європейського Суду необхідно встановити відповідність справи наступним критеріям:

1) критерію сумісності обставин, або *ratione materiae*, який означає, що предметом скарги можуть бути лише ті порушення, що стосуються прав та свобод людини, які гарантуються Конвенцією та Протоколами до неї;

2) критерію особи, або *ratione personae*, згідно з яким заявниками можуть бути лише ті особи, які вважають себе безпосередніми потерпілим від порушення їх гарантованих прав, а відповідачами при цьому повинна бути держава-учасниця Конвенції, що винна у порушенні або незабезпеченні захисту відповідних прав і свобод заявників;

3) критерію часу, або *ratione temporis*, відповідно до якого підставою для звернення до ЄСПЛ можуть бути лише ті факти, які відбулися після ратифікації державою-відповідачем Конвенції, тобто після того, як така відповідна держава набула зобов'язань щодо забезпечення закріплених у Конвенції та Протоколах до неї прав і свобод;

4) критерію місця, або *ratione loci*, який за загальним правилом передбачає, що держава несе відповідальність за порушення прав людини, здійснених на її території офіційними органами чи офіційними особами. При цьому, у разі, якщо порушення прав державою відбувається на території іншої держави, то при вирішенні питання щодо відповідальності Суд виходить із принципу юрисдикції [3, с.18-22].

Крім того, адвокату обов'язково слід дотримуватися чітко регламентованих Конвенцією умов прийнятності заяви, а також проявити розуміння основних принципів її побудови. При цьому доречним є використання допоміжних матеріалів щодо особливостей складання скарги та процедури звернення до ЄСПЛ, чималу кількість яких можна знайти на офіційному сайті Суду.

Під час попереднього розгляду заяви відповідно до п.3 правила 54 Регламенту Суд на прохання сторони або з власної ініціативи може вирішити провести слухання, а сторонам при цьому пропонується подати питання, які виникають стосовно суті заяви [1]. Тобто, адвокату слід підготувати

письмове обґрунтування необхідності його проведення із вказівкою на особливі підстави, якщо він переконаний, що усне слухання сприятиме визнанню поданої скарги прийнятною. Крім того, якщо згідно з правилом 54а Регламенту Суд ухвалить рішення про одночасний розгляд прийнятності заяви та по суті справи, то адвокату необхідно буде надати свої доводи щодо визначення розміру справедливої сатисфакції та пропозиції щодо дружнього врегулювання спору із застосуванням такої аргументації, яка б найкращим чином сприяла обґрунтуванню висунутих у скарзі тез.

На стадії судового розгляду справи у ЄСПЛ процедура дружнього врегулювання спору має особливе значення, оскільки за певних обставин укладення мирової угоди забезпечує інтереси заявника навіть краще, аніж вирішення справи по суті. Тож адвокату необхідно враховувати усі об'єктивні та суб'єктивні чинники, аби досягти угоди на найбільш сприятливих для клієнта умовах.

Якщо дружнього врегулювання спору досягти не вдалося, то починається стадія розгляду заяви, під час якої Суд проводить слухання справи. Змістом діяльності адвоката при цьому є подання у разі необхідності додаткових доказів, зауважень по суті справи тощо. Якщо ж Суд вважатиме за необхідне поставити адвокату будь-яке питання по суті справи, то останньому слід проявити усі свої професійні навички щодо аналізу практики Європейського суду для побудови такої аргументації, яка б найкращим чином сприяла обґрунтуванню висунутих по суті заявлених вимог тез перед Судом.

Під час виконання рішення Європейського Суду адвокат, на жаль, не має значного впливу на результат відповідного виконання. Однак, його функцією на даній стадії є здійснення контролю за повною виплатою заявнику грошової компенсації або вчинення державою інших визначених заходів протягом терміну, встановленого Судом, і інформування про це останнього.

Підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що адвокат у Європейському Суді з прав людини є важливим суб'єктом на всіх стадіях підготовки та розгляду справи. Проблемними аспектами, на які варто звертати особливу увагу адвокатам, які здійснюють представництво інтересів скажників у ЄСПЛ, є особливі вимоги до форми та змісту заяви й усіх додаткових документів, а також специфіка процедури звернення до Суду та розгляду останнім відповідних справ. Обізнаність адвоката щодо даних питань, а також використання ним допоміжних матеріалів, які містять відповіді на основні запитання, що можуть виникнути у заявників та їх представників, дозволить досягти позитивних результатів при вирішенні справи. Відтак, особі, яка бажає звернутися до ЄСПЛ, важливо не помилитися з вибором адвоката, тому що рівень його кваліфікації, сумлінності та досвіду безпосередньо впливає на її можливість захистити свої порушені права.

Список використаної літератури:

1. Регламент Суду від 04.11.1998 р. в редакції від 09.09.2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf
2. Обращение в Европейский Суд по правам человека / Под общ. ред. Ф. Лича. – М.: МОО ПЦ «Мемориал», 2006. – 528 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/EHRAC-2006-RUS-Litigation%20Manual.pdf>
3. Як звернутися до Європейського Суду з прав людини / Клименко О.М. – К.: Видавець Фурса С.Я., 2007. – 88с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, доцент **Бондар Ірина Вадимівна**

Середа Я.Ю., Герасименко А.А.

студентки 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень [1].

На реалізацію Закону рішенням Ради адвокатів України № 20 було ухвалено Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України із змінами та доповненнями (в новій редакції згідно рішення Ради адвокатів України від 26 червня 2019 року № 67), в якому зазначено, що загальна організація процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні здійснюється Радою адвокатів України та реалізується Національною асоціацією адвокатів України, радами адвокатів регіонів, Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України, Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури регіонів та сторонніми операторами підвищення кваліфікації адвокатів, що акредитовані адміністратором підвищення кваліфікації адвокатів. Підвищення кваліфікації адвокатів в Україні здійснюється у відповідності до Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України операторами підвищення кваліфікації адвокатів за адміністрування підвищення